

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput IV. Quænam differentia sit inter Angelos statuenda?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

tiam. Quare *annihilatio* nunquam naturalis esse potest, sed opus Divinum, ac solius Dei; neque importat aliquid intrinsecum principium *corruptionis*, quale est in rebus in se contrarietatem habentibus, aut saltem potentiam materiæ, sed solam à prima causa dependentiam, ut docet Quæst. 1. art. 5. Doctor Angelicus.

OBJECTIONES REFELLUNTUR.

3. Argues 1. In priori ad Timoth. Oppositio 1. cap. vi. 16. legitur: *Deus solus habet immortalitatem*. Resp. veram esse Apostolicam sententiam, quatenus Deus incommutabilis est, à nullo productus, atque immortalis essentia sua, non voluntate alterius; prout thesi prima fuit explicatum.

Atque hoc sensu ponitur identidem vox *μὴνός* *solus*, ut ad Romanos xvi. 27. *Μὴνός σοφῶς Θεός*, soli Sapienti Deo. Igitur, ut *solus Sapiens*, ita dicitur *μὴνός* *ἐξ ὧν ἀδραματίζων*, *Solus habens immortalitatem*, quoniam est sua sapientia, sua immortalitas, & quidquid habet, habet incommutabiliter, & à se. *Nisi fallor*, inquit Hieronymus Comment. in hunc locum, *quomodo solus habere dicitur immortalitatem, cum & Angelos, & multas rationabiles fecerit creaturas, quibus dederit immortalitatem; ita & solus dicitur verax, non quod & cæteri & immortales, & veritatis non sint amatores; sed quod ille solus naturaliter sit, & immortalis & verus: cæteri vero immortalitatem & veritatem ex largitionis illius dono consequantur: Et aliud sit verum esse per semet, aliud in potestate donantis esse quod habeas.*

4. Argues 2. Hieronymus hoc loco affirmat Angelos immortalitatem habere *Dono largitionis*. Damascenus lib. 2. de Fide cap. 3. Sophronius Act. xi. Synodi Sextæ, & Cyrillus lib. Thesaurorum vicesimo, docent Angelos immortales esse, *non natura, sed gratia*.

Responsio. Resp. nomine *gratiæ* intelligi à PP. donum creationis, & conservationis,

non supernaturale auxilium, quod per subministrationem Spiritus Sancti pertinet ad concupiscentias, tentationesque vincendas; ut observant Patres Africani in Epistola inter Augustinianas clxxvii. alias xcv. Quod vero hanc gratiam creationis & conservationis Patres intelligant, satis liquet; nam Hieronymus ait immortalitatem Angelorum esse donum largitionis, quoniam illam non habent *per semet*: Et Damascenus apud Petavium lib. 1. de Angelis cap. v. n. 3. immortalitatem Angelorum explicat esse donum gratiæ exemplo rotæ, quæ circumagitur, & identidem à movente accipit impressionem; Cyrillus quoque affert exemplum consumile ignis, qui ab agente movetur. Et recte; Sapiens enim cap. xi. 26. ita Deum alloquitur: *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses?*

Argues 3. Angeli sunt ex nihilo: Ergo in nihilum tendunt. Resp. dist. concessio. 5. Oppositio 3. quens: In nihilum tendunt, id est, nisi eos conservet manus Omnipotentis, necesse est ut redigantur in nihilum, concedo: id est, habent intrinsecum mortalitatis principium, quod est qualitatum pugna, aut partium compositio, nego consequentiam. Quod Angeli ex nihilo producti à prima causa deindeant, & jugi conservatione sint quodammodo instaurandi, probat illos mortales esse *ab extrinseco*, & immortales voluntate Creatoris. At nullum inde consequitur in eis physica corruptionis principium, quod est contrarietas, aut potentia materiæ. Dixi autem *physica*; nam ex quo spiritualis substantia sit ex nihilo, oritur in ea potentia peccandi, quæ est quædam species mortalitatis: cuius variatio cogitationum, affectuumque mutabilitas intrinsecum principium est; quomodo pugna corporearum qualitatum principium est corruptionis. Atque hinc est, quod ubi datur unius cogitationis, sive delectationis necessitas, quemadmodum contingit in patria, tollitur largitionis dono etiam hæc species mortalitatis, sive potentia peccandi.

CAPUT IV.

Quænam differentia sit inter Angelos statuenda?

SUMMARIUM.

1. Status questionis.

2. 3. & 4. Probatur, non repugnare multiplicationem Angelorum in eadem specie.

5. & 6. Defenditur ut probabilius, Angelos

omnes esse ejusdem speciei, & solum intercedere differentiam accidentalem videlicet ordinis, muneris, ac dignitatis.

à 7. Usque ad 10, solvuntur objectiones.

CONSI-

1.
Quomodo
differant
Angeli.

CONSILIUM mihi erat in hac quæ-
stione magnam sequi Augustini
modestiam, qui de Angelorum di-
scriminibus in lib. contra Priscillian.
cap. x. ait: *Quo me contemnas, quem
magnum putas esse Doctorem, quænam
ista sint, & quid inter se differant, ne-
scio.* Verum Scholastici quæstionem
hanc nolunt prætermitti, & ad eam
ventilandam me compellunt. Id vero,
ut faciam moderatione, quam scientiam
opportunitatis appellat Cicero, & quæ
in rebus obscurioribus maxime tenenda
est; prætermitto diversas Theologorum
sententias, quorum plerique putant An-
gelos differre invicem *specie*, plerique
numero, plerique vero cum numero,
rum *specie*. Quid sit autem differre *spe-
cie*, neminem puto latere: nam quem-
admodum *speciei* nomine essentiam re-
rum naturamque intelligimus; ita dif-
ferentiam *specificam* eam, quæ essentia
importat discrepantiam, consuevimus
nominare. Hanc dari inter Angelos mi-
nime affirmo, quos inter, probabiliori
sententia, sola accidentalis discrepan-
tia statuitur: idque exponam, hæsitans
tamen, & plerumque mihi ipsi diffi-
dens.

2.
Propositio.
Angeli mul-
tiplicantur in
eadem spe-
cie,
Probatur.

PROPOSITIO I. Non repugnat plu-
res Angelos in eadem specie multipli-
cari.
Videtur hæc Conclusio Patrum auctoritati, & Theologica rationationi
consentanea. Nam I. S. P. Augustinus
lib. III. de Lib. arb. cap. 12. docet,
quod *etiamsi peccassent omnes Angeli,
nullum inopiam facerent ad regendum im-
perium suum Auctori Angelorum; non
enim bonitas ejus, quasi aliquo tædio, &
omnipotentia deficeret difficultate ad
creandos alios, quos in iisdem sedibus col-
locaret, quas peccando alii deseruissent.*
Quare ergo non poterit Deus simili-
ter condere Angelos ejusdem essen-
tialis perfectionis cum iis, qui fue-
runt producti? Nunquid Divina pro-
videntia largiri potest aliis Angelis eam-
dem gratiam, eandemque gloriam, &
Divina omnipotentia nequit illis eam-
dem naturam, essentiamque impertiri?
Deinde Patres diffidenter, dubitanterque
de Angelorum differentia loquuti sunt,
quæ dubitatio nulla accedente Ecclesiæ
definitione facit, ne præsens controver-
sia ad fidem pertineat. Et quidem Au-
gustini verba ex libro contra Priscillia-
nistas ad Orosium supra produximus;
quibus similia repetit capite quinquage-
simo octavo Enchiridil. Damascenus
quoque lib. II. cap. 2. *Sive æquales
sint Angeli secundum speciem,* (inquit)
R. P. Berti Theol. Tom. II.

sive differentes, nescimus. Illud verò,
de quo Patres tam vehementer dubi-
tant, non debet credi impossibile: non
enim adeo insignite rudes censendi sunt,
ut aperte pugnantia in dubium revocave-
rint. Igitur existimaverunt saltem vir-
tute Divina fieri posse, ut plures An-
geli eandem specie naturam nancisce-
rentur.

In hujus thesisi confirmationem ob-
viam sit humana ratio. Nam substantia
Angelorum est reipsa finita ac limitata:
Alias ergo *specie* consimiles omnino sub-
stantias compatitur. Quippe ideo Es-
sentia Dei omnem aliam, quæ sit ejus-
dem *speciei* excludit, quoniam infini-
ta est, incommutabilis ac perfectissi-
ma. Igitur si Angelorum essentia illi-
mitata non est, neque unde quaque per-
fecta, plures in eadem *specie* poterit
comprehendere. Atque argumentatio
ista duabus aliis corroboratur. Primo
enim per Thomistas substantia An-
gelorum ratione limitationis suæ de-
facto in plures *species* dividitur. Ergo
nihil impedit, quin unaquæque Ange-
lica *species* propter finem, ac mensu-
ram, qua concluditur, in plura indivi-
dua sit distributa. Præterea animæ ra-
tionales, quoniam terminationem ac
modum habent, in eadem *specie* multi-
plicantur. Itaque multiplicari quoque
poterunt Angeli, cum terminum ac
finem sorte, & conditione creaturarum
habere debeant.

De Anima rationali respondent Tho-
mistæ multiplicabilem esse numero ra-
tione subjecti, sive ordinis ad corpus;
quum impossibile sit haberi differentiam
numericam sine materia. At nos hæc
refellimus I. Quia potest Deus rationa-
lem animam condere, quæ nullum ha-
beat ordinem ad corpus: nam si facit
animas separatas sine corpore existere;
potest etiam animas producere, quæ
non sint natura sua formæ corporum,
& tamen eandem habeant spiritalem sub-
stantiam, eademque polleant virtute.
II. Ordo ille, quem animæ dicunt ad
corpus, non efficit, sed supponit ipsa-
rum animarum *individuationem*: quum
prius sit aliquam rem esse in se, quam
dici ad aliud, saltem aut natura, aut
ratione. III. Rationalis anima, & quæ-
libet forma in materia, seu corpore re-
cepta, multiplicabilis est, eo quod sub-
jectum dat ei particulare ac distinctum
existendi modum; Sed etiam agens con-
fert rei creatæ esse aliquod particulare
& distinctum: Quælibet ergo creatura
erit numero multiplicabilis. IV. Non
video, quomodo materia res corpora-
les

3.
Confirmatur
ratione hu-
mana.

4.
Oppositio
Thomista-
rum cum
solutione.

Y

les individuas constituat, nisi quod certis figuræ, extensionis, aut loci adjunctis illas afficit, ac determinat. Plura ergo individua in una *specie* Angelica erunt, si natura Angeli sint circumscripti, variisque characteribus, ac proprietatibus exornati.

5. PROPOSITIO II. Videtur probabilior, ac Patribus magis consentanea sententia eorum, qui affirmant Angelos omnes esse unius *speciei*, neque inter illos aliquam discrepantiam intercedere, nisi accidentalem, qualis est inter stellam, & stellam, aut animam, & animam, differentiam videlicet ordinis, muneris ac dignitatis.

Probatur ex Patribus. Sequitur hæc propositio ex præcedenti, & probatur ex Patribus. Maximus Martyr cap. 5. de Hierarch. Eccl. ait: *Angeli omnes, ut appellationis unius, sic & naturæ omnino sunt ejusdem*: ac subinde: *In Angelis alius est princeps, alius subjectus, & tamen natura Angeli sunt omnes: & in dignitate quidem est differentia, in natura vero communio. Nam & stella à stella differt in gloria, natura vero stellarum omnium est una.* Gregorius Nyssenus sub finem lib. VI. docet intelligibiles substantias enumeratas à Paulo ejusdem esse naturæ, quemadmodum sunt invicem plures animæ: *Quamobrem, inquit, qui dicit naturarum differentias in numeratis à Paulo nominibus indicari, seipsum seducit.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. *Angelus ab altero Angelo nulla re differt, secundum id quod sunt Angeli: nempe cum omnes sint ejusdem speciei, in unam naturam colligantur.* Et in Dialogo 1. de Trinit. *Annon similis est natura Angelus Angelo, & homo cuius alteri homini?* Hærent similia Paschasius lib. 2. de Spiritu Sancto, Gelasius in lib. adversus hæresim Pelagianam, alique complures. Patres ergo in eam sententiam propendunt, quæ affirmat Angelos discrepare ab invicem tantummodo accidentaliter, sive gradu, ordine, ac dignitate.

6. Ex his SS. PP. testimoniis etiam Theologica ratio deducitur. Etenim diversitas dignitatis aut muneris non est essentialis & specifica, sed accidentaliter tantum, & qualis inter individua ejusdem naturæ intercedit: Angeli, ut Patres tradunt, non differunt nisi dignitate, vel ordine: Ergo diversi sunt tantum accidentaliter, non specificè. Præterea, ut scite animadvertit in hac eadem quæstione Petavius, in rebus, quæ à sensibus remotæ sunt, magis auctoritate duci ac moveri debemus, quam

ratione, quæ nulla satis firma potest superpetere. Demum Tom. xxv. Bibl. PP. pag. 331. dicitur damnata à Stephano Parisiensi de consilio Magistrorum Theologiæ anno 1277. hæc propositio numero sexta decima: *Quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non potest plures ejusdem speciei facere.* Quæ damnatio, qualiscunque sit, saltem evincit non esse solam materiam physicam principium individuationis: qua tutela, præsidioque tegitur imbecillis plurimorum opinio.

OBJECTA REFELLUNTUR.

7. Primo obijciunt: Quæ differunt forma, differunt *specie*, forma enim est ipsa essentia, sive, ut loquuntur Scholastici *constitutivum rei*: sed Angeli differunt sola forma, quoniam materiæ sunt expertes: ergo Angeli differunt *specie*.

Resp. dist. majorem propositionem. Quæ differunt forma &c. videlicet per rationes formales, seu per ea, quæ scholæ appellare solent *prædicata essentialia*, concedo: quæ differunt forma, id est, aliqua existendi limitatione ac mensura, nego. Ergo duplici modo una forma discrepare potest ab alia. Primo per essentialia sui constitutivum, ut forma hominis differt à forma equi; & hæc differentia essentialis est, atque *specificæ*: secundo per modum ac finem existentie suæ, quomodo anima unius hominis differens est ab anima alterius: & differentia istiusmodi non *specificæ* est, sed *numerica*. Talis est Angeli ab Angelo discrepantia.

8. Apponunt alteram objectionem: Forma, quæ recepta non est, existit indivisibiliter: substantia Angelorum est forma, quæ recepta non est: Igitur substantia Angelorum indivisibiliter existit.

Resp. dist. majorem: Si hujusmodi forma, ut non recepta, ita sit infinita, quemadmodum est Deus, aut indeterminata, quales sunt *species* Dialecticorum, & universalis Porphyrii; concedo: Si forma in nullo recepta corpore sit ab agente in aliquo existentie modo coarctata, ut est substantia qualibet physica à Deo producta, nego. *Formæ abstractæ*, E. G. albedo, rationalitas, plura individua non habent, quoniam non sunt aliquæ formæ physice existentes ac limitatæ: sed ratio quædam intelligibilis, aut idea rerum, aut mentis perceptio, cujus ope de omni albedine, de omni rationali substantia judicium fertur. At forma quæcunque physica, licet à corpore divulsa sit, non est omne esse phy-

physicum, nisi forte sit infinita; & per consequens in plura individua scindi potest, ac dividi.

9. Objectio 3. Tertiam adhuc rationem addunt: Conveniens aptumque fuit plurium rerum spiritualium *species* condi, quemadmodum consentanea ac decens fuit productio plurium rerum corporearum.

10. Solutio. Resp. dari quidem plures spirituales substantias, quæ *specie* differunt: datur enim Deus, id est substantia intelligens, & simpliciter infinita: datur Angelus, sive substantia intelligens & completa; & datur anima rationalis, quæ est substantia intelligens, & forma corporis. In Angelis autem plures *species* minime convenire videntur, quando-

quidem curnam fuerunt creati? Ad latitudinem Conditoris sui, ad præsidium orbis terrarum, ad ministeria obeunda; quæ omnia solam postulant differentiam ordinis, ac dignitatis. Econtra plures rerum corporearum *species* homini, cuius gratia conditæ sunt, necessariae esse videbantur. Sed in his, quæ à Dei pendunt arbitrio, id consentaneum, & decorum est existimandum, quod ei placuit, non quod in animo versatur humano. Denique si rerum spiritualium, & corporearum idonea sit comparatio; erit in Angelis non solum differentia essentialis, verum etiam *numerica*, quum utraque inter corporales naturas intersit.

CAPUT V.

De Angelorum numero ac multitudine.

SUMMARIUM.

1. Status quæstionis.

2. 3. & 4. Probatur, numerum Angelorum

non esse hominum multitudine ampliorem, sed reponendum inter res incertas.

1. Quis numerus & multitudo Angelorum.

PRINCIPIO tanquam certum tenendum est Angelos esse in aliquo magno numero, quamquam Rab. Moyses tot esse credidit, quot sunt cœlestia corpora, quæ ab ipsis moventur. Verum refellitur hæc sententia ex Danielis VII. 10. & Apocalyp. v. 11. ubi legitur: *Et erat numerus eorum milliamillium*; id est, maxima, & propedum infinita multitudo; ut affirmant Cyrillus Orat. XII. Dionys. de Cœlesti Hierarch. cap. XIV. & Hom. 2. de Incomprehensibili Jo. Chrysostomus. Neque contrarium evincit, quod Raphael Angelus ait Tobie XII. 15. *Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui adsunt ante Deum*: unde consequi videtur Angelos non esse nisi numero septem. Nam septem sunt veluti Principes cæterorum, & sublimiori gradu throno proximi divinitatis, cum ii dicantur thronis regum adstare, qui intimæ sunt admissionis. Quare primores Angelos septem commemorat etiam Joannes in Apocalypsi cit. cap. v. n. 6. *Qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram*: at ne quis credat hoc parvo numero spirituales substantias finiri, additur infra num. 11. *Et vidi, & audivi vocem Angelorum multorum in circuitu Throni*. Cum itaque magna sit multitudo Angelorum; inquirendum est, an eorum numerus hominum universorum summam excedat. Atque non tantum homines, sed etiam singulas res

R. P. Berti Theol. Tom. II.

corporeas ab Angelorum multitudine superari docet q. L. art. 3. beatus Thomas: *Quia, inquit, quanto aliqua sunt magis perfecta, tanto in majori excessu sunt creata à Deo*. Verum hæc ratio admodum lubrica est, & incerta; tum quia rerum creatarum numerus à sola Dei voluntate dependet; tum etiam, quia hoc posito fundamento propagandi forent homines supra numerum lapidum, & arenarum. Aptius ergo inter Angelos, hominesque instituemus comparisonem.

PROPOSITIO: Videtur numerum Angelorum non esse hominum multitudine ampliorem, sed incerta res est, neque debet temere definiri.

Habet theorema partes duas: quarum prima ostenditur ex cap. xx. Lucæ v. 36. ubi de Filiis resurrectionis, id est prædestinatis ad gloriam legitur: *Aequales enim angelis sunt*. Quæ verba de immortalitatis quidem donò, & cœlesti beatitudine accipienda sunt, sed etiam parem Angelorum Sanctorum, beatorumque hominum numerum insinuare videntur. Nam S. P. Augustinus capite Enchiridii xxix. ita hunc locum interpretatur: *Hoc enim promissum est resurgentibus Sanctis, quando erunt æquales Angelis Dei. Ita superna Jerusalem mater nostra, civitas Dei nullo civium suorum numerositate fraudabitur, aut uberiore etiam copia fortasse regnabit*. Tradit consimilia lib. xxii. de Civit. Dei

2. Propositio incerta est multitudo Angelorum.

Probatur non plures esse Angelos quam homines.